

» Pripravila: Dr. Simona Kostanjšek Brglez, ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta

KULTURNA DEDIŠČINA

UMETNOST
ZA
TURIZEM

Prispevek je nastal v okviru projekta Umetnost za turizem. Umetnostnozgodovinske vsebine kot podlaga razvoju trajnostnega turizma Vzhodne Slovenije, ki ga sofinancirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS in Evropski sklad za regionalni razvoj, ter v okviru raziskovalnega programa Slovenska umetnostna identiteta v evropskem okviru (P6-0061), ki ga iz državnega proračuna sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

Poslikava prezbiterija župnijske cerkve

Župnijska cerkev sv. Jerneja v Slovenski Bistrici je skoraj v celoti poslikana. Najstarejše poslikave so ohranjene ravno v prezbiteriju. Datarajo v dvajseta leta 18. stoletja.

Mlajša je poslikava kapele sv. Frančiška Ksaverja. To je uveljavljeni graški slikar Filip Karl Laubmann poslikal leta 1738. Najmlajše od baročnih fresk so na stenah in oboku kapele Rožnovenske Matere Božje. Nastale so v šestdesetih letih 18. stoletja in so delo znanega spodnještajerskega freskanta iz Rogatca, Antona Jožefa Lerchingerja. Najmlajše so stenske slike na oboku ladje, ki ne dosega kakovosti omenjenih baročnih poslikav. Njihov avtor je mariborski slikar Franjo Horvat (1929).

Avtor poslikav prezbiterija ni znan

Prezbiterij je bil poslikan kmalu za tem, ko je bil zgrajen. Poseg je prvo v vrsti velikopoteznih gradbenih in drugih del v župnijski cerkvi in celotni župniji, ki se jih je lotil župnik Caspar Johann Zamlik. Z izgradnjo prezbiterija ob zahodni steni cerkvene ladje se je orientacija cerkve spremenila. Prej je bil namreč glavni oltar v zvonici na vzhodu, kjer je zdaj urejen vstop v cerkev.

Za razliko od preostalih fresk avtor teh v prezbiteriju ni znan. V *Krajevnem leksikonu Dravske banovine* (1937) beremo, da je prezbiterij leta 1722 poslikal Franz Ignaz Flurer, a da je bil pozneje slabo preslikan. O Flurerjevem avtorstvu je leta 1948 France Stele upravičeno podvomil. Freske namreč zelo odstopajo od njegovih drugih znanih del, kar je ugotovil tudi Ferdinand Šerbelj. Verjetno so bile grajskemu freskantu Flurerju nekritično pripisane na podlagi dejstva, da se je v tem času mudil v mestu, kjer je po naročilu Ignaza Marije

Obok prezbiterija

Atemsa slikal reprezentančne prostore v bližnjem gradu (delo je bilo končano 1721).

Z avtorstvom fresk se umetnostni zgodovinarji po tem, ko je bilo ugotovljeno, da niso Flurerjevo delo, niso več ukvarjali.

Freska s prizorom mučeništva

Freske niso signirane, so pa datirane. V svetlobnici je letnica 1722, za velikim oltarjem mariborskega kiparja Jožefa Holzingerja iz leta 1787 pa

je na steni naslikana kartuša s kronogramom, ki da letnico 1723. Iz deloma ohranjenega napisa je poleg letnice razvidno, da je bil prezbiterij zgrajen in poslikan na župnijske stroške (sV/Mpt IbVs. Den Vo. eLeVata. // &/CoLorata. propr.IIs). Kasnejši oltarni nastavek je tako popolnoma zakril petdeset let mlajši, na steno naslikani veliki oltar, ki je zavzemal celotno zahodno steno. Gre za naslikano stebriščno oltarno arhitekturo. V osrednjem delu je poslikan in pozlačen okvir

iz štuka, v njem pa freska s prizorom mučeništva sv. Jerneja. Svetnik je privezan k drevesu, levo in desno ob njem pa stojita krvnika z nožema s katerima mučeniku pri živem telesu odirata kožo.

Motivi poslikav

Ovalna kupola prezbiterija je v celoti poslikana s figuralnimi in arhitekturnimi motivi. Nad velikim oltarjem je upodobljena Jernejeva hoja za Kristusom, na severni strani je prizor usmrtnice sv. Jakoba s kijem, na južni pa usmrtnice sv. Pavla z mečem. Obema usmrtnicama prisostvujejo tudi druge osebe.

Nad slavolokom, nasproti velikega oltarja, je naslikan simbol sv. Trojice (trikotnik z Božjim očesom), ki ga v spodnjem delu spremljajo operutničene angelske glave. Ob teh motivih navidezno arhitekturo tvorijo tudi štiri vogalne niše s školjkami, v katerih so naslikani kipi. Upodobljene so žen-

ske figure, ki posebej štiri glavne kardinalne človeške vrline ali kreposti. Pravičnost je upodobljena z mečem in tehtnico, Razumnost s knjigo v desnici in ogledalom, okrog katerega se ovija kača v levici, Zmernost drži uro, Srčnost pa se opira na zlomljen steber.

Nad navidezno arhitekturo z nišami je naslikano ogredje z balustrado in dekorativnimi vazami, okrašeno s cvetličnim nizom. Na balustradi posedajo na vsaki od treh strani po en angel s palmovo vejico, lovorjevo vejico oziroma lovorjevim vencem, nad velikim oltarjem pa angela dvigujeta Boga Očeta. Na temenu kupole je svetlobnica.

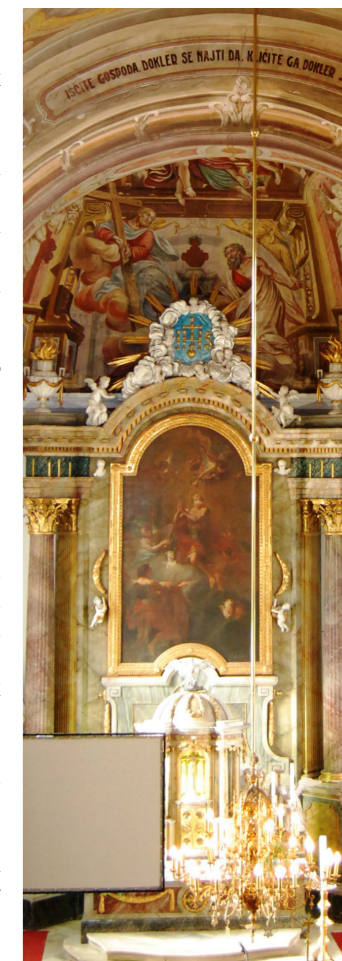
Čigave so kakovostne baročne poslikave?

Poslikava je, kot je bilo to običajno, gotovo nastala na osnovi grafičnih listov, ki jih je slikar bolj ali manj dosledno posnel. Ocenimo jo lahko kot kakovostno baročno iluzionistično poslikavo, ki pa je za zdaj ne moremo povezati z nobenim drugim sočasnim slikarskim delom v bližnji okolici in širše oziroma je ne moremo uvrstiti v opus nobenega od poznanih spodnještajerskih slikarjev. Zato bi ga lahko iskali tudi v lokalnem okolju. K temu napeljujejo predvsem podatki iz matičnih knjig župnije Slo-

venska Bistrica. Namreč ob Flurerju, ki so mu bile freske sprva pripisane, je bil takrat v mestu še en slikar – Janez Jakob Reisser. V Slovensko Bistrico je prišel kot grajski slikar, vendar se je tukaj poročil in postal meščan. Priči pri poroki z Marijo Elizabeto Pirker, s katero se je poročil 26. junija 1720, sta bila tudi grajski upravnik Janez Mihael Saringer in Attemsov slikar Franz Ignaz Flurer.

Se bo našel vir, ki bo potrdil Reisserjevo avtorstvo?

Reisser je med letoma 1722 in 1749 v matičnih knjigah večkrat omenjen kot boter in poročna priča. Zakoncema se je tukaj 3. julija 1729 rodil sin Franc Jakob, ki je bil kot oče slikar, bil pa je tudi mestni sodnik. Živel je v hiši, ki stoji med današnjo pošto in banko. **Janez Jakob Reisser**, za katerega smemo domnevati, da je sodeloval pri poslikavi reprezentančnih prostorov v bistriškem gradu, je umrl 18. septembra 1763, star osemdeset let. Če se bo v prihodnosti našel arhivski vir, ki bo potrdil Reisserjevo avtorstvo poslikave prezbiterija župnijske cerkve v Slovenski Bistrici, ga bo lahko slovenska umetnostna zgodovina črtala z dolgega seznama baročnih umetnikov, ki jih poznamo le po imenu, a jih

Prezbiterij z velikim oltarjem

ne moremo povezati z nobenim konkretnim delom, Slovenska Bistrica pa bo bogatejša za kakovostnega baročnega slikarja, ki se je izučil drugod, a se je v mestu ustalil in v njem zapustil večje umetniško delo.

» Pripravil: Milan Starnad iz Makol, fotograf in strasten zbiratelj starih fotografij in razglednic domačega in okoliških krajev.

ZAKLADNICA STARIH FOTOGRAFIJ

Otroško kulturno društvo v Makolah okrog leta 1930

STARE RAZGLEDNICE

Razglednica Laporja leta 1912